

Šią programą finansuoja
Europos Sąjunga

NEFORMALIOJO ŠVIETIMO ĮTRAUKIOJO MENINIO UGDYMO PROGRAMA

ANOTACIJA

Neformaliojo švietimo įtraukiojo meninio ugdymo programa (toliau – ugdymo programa) parengta įgyvendinant projektą „Pažeidžiamų vaikų socialinė įtrauktis per meną Lietuvos ir Baltarusijos pasienio regionuose“ (Nr. ENI-LLB-1-112) pagal 2014-2020 metų Europos kaimynystės priemonės Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos bendradarbiavimo per sieną programą. Ugdymo programą sudaro šios struktūrinės dalys: Pagrindinės sąvokos, Bendrosios nuostatos, Programos tikslai ir uždaviniai, Programos įgyvendinimo metodologinės nuostatos, Įtraukiojo muzikinio ugdymo programa, Įtraukiojo dailės ugdymo programa, Įgytų kompetencijų ir pažangos vertinimas, Literatūra.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Mažiau galimybių turintys vaikai, paaugliai, jaunimas - remiantis Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymo Nr. IX-1871 pakeitimo įstatymu (2018), tai asmenys, neturintys tokių pat sąlygų kaip bendraamžiai savo kompetencijoms ir veikloms plėtoti, nes gyvena nepalankiomis sąlygomis ar patiria socialinių, ekonominių, išsilavinimo, kultūrinių, geografinių sunkumų, turi negalią ir (ar) sveikatos problemų.

Įtraukusis ugdymas – tai procesas, kuriame atsižvelgiama į socialinę, kultūrinę ir mokymosi įvairovę ir remiamasi veiksniais, padedančiais nustatyti bei šalinti kliūtis mokymuisi ir dalyvavimui švietime. Įtraukusis ugdymas apibūdinamas kaip teikiantis lygias ugdymosi galimybes visiems nepriklausomai nuo rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių; Remiantis Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūros pozicija, svarbiausia įtraukiojo ugdymo sistemų vizija yra užtikrinti, kad visų amžiaus grupių besimokantiems asmenims kartu su bendraamžiais vietos bendruomenėje būtų suteiktos prasmingos ir kokybiškos švietimo galimybės. (Nacionalinė švietimo agentūra, prieiga per internetą: <https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/specialiosios-pedagogikos-skyrius/itraukusis-ugdymas/>).

Menų terapijos metodų (ar elementų) taikymas - tai jų integravimas į kitą profesinę veiklą, kurią vykdo medikas, psichologas, socialinis darbuotojas, specialusis pedagogas, meno pedagogas, ergoterapeutas, slaugytojas, kineziterapeutas ar kiti specialistai.

BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Šios ugdymo programos paskirtis - padėti menų mokyklos ir kitų neformaliojo švietimo tiekėjų (toliau – ugdymo įstaigų) bendruomenei sėkmingiau taikyti įtraukiojo ugdymo strategijas bei sudaryti sąlygas mažiau galimybių turintiems asmenims dalyvauti ugdymo įstaigos gyvenime. Programa gali būti taikoma kaip atskiras modulis arba integruojant kitose ugdymo veiklose.
2. Programos trukmė – vieneri mokslo metai.
3. Mokytojų, įgyvendinančių programą pasirengimas. Mokytojai turi būti išklause 82 ak. val. mokymo kursą apie menų terapijos metodų taikymą, kurie buvo vykdyti projekto „Pažeidžiamų vaikų socialinė įtrauktis per meną Lietuvos ir Baltarusijos pasienio regionuose“ metu (arba kitus, ne mažiau kaip 82 ak.val. trukmės mokymus apie menų terapijos metodų taikymą) bei gebėti juos taikyti pedagoginėje praktikoje skirtingų ugdymosi poreikių turinčių asmenų grupėje. Mokytojai vadovaujasi galiojančiu pedagogo etikos kodeksu bei kitais neformalųjį švietimą reglamentuojančiais dokumentais bei teisės aktais.
4. Rekomenduojamas vidutinis mokinių skaičius grupėje iki 6.
5. Vaikų grupės sudaromos atsižvelgiant į mokinių amžių: vidurinioji vaikystė – nuo 4 - 5 metų, vėlyvoji vaikystė – nuo 6 iki 11 metų, ankstyvoji paauglystė nuo 12 iki 15 metų, vėlyvoji paauglystė 16-18 metų. Programa gali būti taikoma jaunimui ir suaugusiems mažiau galimybių turintiems asmenims. Kiekvieno amžiaus tarpsnio grupėms programos turinys pritaikomas atsižvelgiant į chronologinį bei išsivystymo amžių bei poreikius.
6. Programai įgyvendinti rekomenduojama mokymosi aplinka ir mokymosi priemonės: lenta, molbertai, mobilūs stalai ir kėdės, garso klausymosi įranga, muzikos instrumentai ir įvairios dailės priemonės ir medžiagos.

PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – optimizuoti įtraukųjį ugdymą ugdymo įstaigose, pritaikant menų (dailės ir muzikos) terapijos principus ir elementus sudarant sąlygas mažiau galimybių turintiems asmenims tenkinti saviraiškos poreikius bei sėkmingai plėtoti bendrąsias kompetencijas.

Programoje dėmesys skiriamas ugdytinių bendrųjų kompetencijų ugdymui įgyvendinant šiuos *uždavinius*:

1. Padėti mažiau galimybių turintiems asmenims įsitraukti į menines veiklas ir bendradarbiauti su kitais mokiniais ugdant jausmų pažinimą, saviraišką, savivoką, savikontrolę, pagarbą ir pasitikėjimą savimi bei kitais.
2. Skatinti grupės narių tarpasmeninę sąveiką, toleranciją, empatiškumą, padėti formuoti pozityvų požiūrį į aplinką, bendravimo partnerį, gebėti kontroliuoti elgesį.
3. Ugdyti bendradarbiavimo grupėje įgūdžius, toleranciją, skatinti atsakomybę už grupę, dalyvavimą mokyklos bendruomenės gyvenime.
4. Skatinti mokinių kūrybingumą ir motyvaciją aktyviai ir kūrybingai veikti įgyvendinant savo menines idėjas.

PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO METODOLOGINĖS NUOSTATOS (PRINCIPAI)

Ugdymo programa yra grindžiama įtraukiojo ugdymo principais ir šiomis metodologinėmis nuostatomis:

1. Žmogus funkcionuoja kaip vientisa būtybė, nedaloma į intelekto, jausmų, vertybių ar gebėjimo bendrauti sritis, todėl negalima išskirti ir analizuoti socialinės įtraukties problemų atsietai nuo įtraukiojo ugdymo procese dalyvaujančio asmens.
2. Meno ir aktyvios meninės raiškos poreikis yra būdingas visiems, neatsižvelgiant į jų gebėjimus, kuriuos reikia vertinti besąlygiškai teigiamai.
3. Meninė saviraiška - kūrybinis procesas, kurio išgyvenimas turėtų skatinti mokymosi motyvaciją: emocinį įsitraukimą ir dėmesio koncentraciją, kūrybingumą ir atradimų džiaugsmą, savęs pažinimą.
4. Socialinės ir komunikacinės kompetencijos, kurios įgyjamos teigiamoje emocinėje muzikinės ir vizualinės kūrybos aplinkoje turi teigiamą įtaką psichikos sveikatai ir socialinei raidai.
5. Meninė komunikacija – tai alternatyvi saviraiškos ir bendravimo forma, todėl, siekiant optimizuoti socialinės įtraukties procesą, įtraukiojo ugdymo procese dalyvaujančio asmens vertinimas turėtų būti orientuotas į individualią pažangą.
6. Menų pedagogai, integruojantys menų terapijos elementus įtraukiamame ugdyme, vadovaujami tolerancijos, humaniškumo principais ir siekia sukurti palaikančią, saugią, nekritišką atmosferą grupėje.

I. ĮTRAUKIOJO MUZIKINIO UGDYMO PROGRAMA

TURINYS

Įtraukiojo ugdymo programa skirta ugdymo įstaigoms, sudaryta remiantis muzikos terapijos principais ir veiklose integruojant muzikos terapijos elementus.

Programos logika: „aš“, „aš ir tu, mes abu“, „aš ir jūs, mes kartu“. Įgyvendinama 3 etapais:

1. **Savęs pažinimo temos:** kūno pažinimas, emocijų pažinimas, mąstymo pažinimas ir elgesio pažinimas.
2. **Bendravimo su kitu temos:** atspindėjimas, prisiderinimas, eiliškumas ir darnus veikimas poroje.
3. **Bendravimo grupėje/ bendradarbiavimo temos:** grupės formavimasis, tarpusavio susiderinimas grupėje, atsakomybė už grupę, bendradarbiavimas grupėje ir komandiškumas.

Programos trukmė – vieneri mokslo metai. Užsiėmimų dažnumas – kartą per savaitę. Rekomenduojama užsiėmimo trukmė - 1 ak. val. ikimokyklinio ir pradinio mokyklinio amžiaus vaikams; 2 ak. val. pagrindinio ir vidurinio mokyklinio amžiaus paaugliams.

Veiklos organizavimo ypatumai. Veikla organizuojama kaip kūrybinis – estetiškas ritualas, išlaikant užsiėmimą įreminančią nekintančią pradžios ir pabaigos struktūrinę dalį (užtikrinamas saugumo poreikis) ir kintančio turinio, tačiau pastovios, nuspėjamos struktūros vidurinę dalį (užtikrinamas naujų atradimų poreikis). Neatsiejama veiklų, išskyrus pasisveikinimą ir atsisveikinimą, dalis – refleksija ir/ar įsivertinimas. Vaikai reflektuoja dviem lygiais: 1) apie emocinę būseną (kaip jautėsi); 2) apie tai kaip pavyko dalyvauti ir atlikti užduotis (ko išmoko, ką apie save ir kitus sužinojo).

Rekomenduojamas užsiėmimo planas ikimokyklinio ir pradinio mokyklinio amžiaus vaikams

Veikla	Trukmė/min
Pasisveikinimo daina	5
Vokalinės ir/ar instrumentinės improvizacijos pratimai	10
Muzikos klausymo(si), stimuliuojant vaizduotę / vaizdinius pratimai	5
Aktyvūs muzikiniai žaidimai su pateikiama instrukcija, taisyklėmis	10
Muzikos klausymasis su kvėpavimo ar vizualizacijos, ar relaksacijos elementais	5
Refleksija / įsivertinimas	5
Atsisveikinimo daina	5

Rekomenduojamas užsiėmimo planas pagrindinio ir vidurinio mokyklinio amžiaus paaugliams (tinka jaunimui bei suaugusiems)

Veikla	Trukmė/min
Pasisveikinimo ritualas	5
Kvėpavimas ir judėjimas pagal muziką	5
Vokalinė ir/ar instrumentinė improvizacija ir refleksija	15
Muzikos klausymas(is), vizualizacija, refleksija	15
Aktyvūs muzikiniai žaidimai ir refleksija	20
Muzikos klausymasis su kvėpavimo, meditacijos, vizualizacijos ar relaksacijos elementais	10
Refleksija ir įsivertinimas	15
Atsisveikinimo ritualas	5

ĮTRAUKOJO MUZIKINIO UGDYMO PROCESO APLINKA IR PRIEMONĖS

Įtraukiojo muzikinio ugdymo veiklos kontekste svarbi specifinė darbo aplinkos ir priemonių organizacija. Užsiėmimų kambarys turėtų būti pakankamai erdvus, kad dalyvaujantys galėtų laisvai susėsti ratu, laisvai judėti, pagal situaciją ir muzikavimo poreikį pastatyti instrumentus ir juos laisvai pasiekti.

Rekomenduojami muzikos instrumentai: 1) keletas didesnių gabaritų stacionarių – pianinas, gongas, bongas ir pan. ir 2) įvairūs smulkesni melodiniai ir nemelodiniai mušamieji, styginiai, pučiamieji bei perkusiniai instrumentai, kurie skirti elementariam muzikavimui, kuriuos galima laikyti rankoje - būgnai, būgneliai, tamburiniai, cimbolai; metalofonai, ksilofonai, vieno garso stovai; kalimbos, varpai ir varpeliai; ukulėlės ir gitaros, kiti styginiai; įvairių tautų liaudies muzikoje naudojami pučiamieji; barškučiai, žvangučiai bei kiti perkusiniai, imituojantys vandenyno, lietaus, griaustinio ir pan. garsus.

Užsiėmimuose būtina garso įrašymo ir atgaminimo įranga, kėdės; muzikos klausymosi veikloms naudojami kilimėliai/čiužiniai; žaidiminės veiklos pajvairinimui, dramatinizacijai - įvairių spalvų skarelės, balionai ir pan.; muzikinių patyrimų projekcijai - priešimo priemonės.

Programa

1. SAVĖS PAŽINIMO TEMOS		
1.1. Kūno pažinimas		
Siekinyš/ Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
Savęs – savo fizinių galimybių, savęs kaip individualybės suvokimas (lyginant su kitais) muzikinėje veikloje / Sutelkti dėmesį į save ir atskleisti asmeninę patirtį	1) savo kūno pojūčio lavinimas muzikinėje veikloje; 2) savivoka – kūno galimybių suvokimas ir savireguliacija muzikinėje veikloje; 3) skirtingumo (kūniško) suvokimas muzikinėje veikloje; 4) identiteto formavimas muzikinėje veikloje	Pavyzdžiui: „Vardų ratas su bendru ritmu ir judesiu“ „Kūno perkusijos“ pratimai
1.2. Emocijų pažinimas		
Siekinyš / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
Ugdomas gebėjimas jausmus atpažinti ir įvardyti, suvokti emocinius pokyčius ir juos valdyti, gebėti	1) emocijų raiška – gebėjimas reikšti savo emocijas 2) emocijų suvokimas - gebėjimas atpažinti jausmus ir emocijų raišką	Klausytis muzikos fragmentų ir atrinkti atitinkamų emocijų pavadinimus iš "emocijų rato" kortelių;

įsivertinti savo emocijas muzikiniame procese / Analizuoti jausmų ir emocijų raišką, suvokti jų poveikį asmenybei	3) emocijų įvardijimas - gebėjimas atskleisti savo emocinę patirtį 4) emocinė savikontrolė - gebėjimas valdyti emocijų raišką, įtakoti pozityvų pokytį.	Pasirinkti atvirutę/paveiksliuką iš rinkinio, tada improvizuoti ir įvardinti emociją;
---	--	---

1.3. Mąstymo pažinimas

Siekiny / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
Savimonės, adekvataus savęs vertinimo ugdymas aktyvioje muzikinėje veikloje / Identifikuoti patirtį ir pokyčius, kurie padeda keistis	1) pasitikėjimas savimi; 2) savigarba ir orumas; 3) žinios apie savo teigiamas ypatybes ir trūkumus; 4) priklausymo grupei suvokimas	Siužeto muzikinei improvizacijai ar žodžių dainai kūrimas; Klausimai, skatinantys refleksiją

1.4. Elgesio pažinimas

Siekiny / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
Ugdytis pagarbų požiūrį į kitą, siekti teigiamų asmeninio elgesio pokyčių / Atsakomybės už savo elgseną ir jos pasekmes ugdymas, gebėjimas pasipriešinti neigiamai įtakai, netinkamo elgesio koregavimas.	1) vertybinių nuostatų, elgesio taisyklių (taip pa ir muzikavimo) priėmimas ; 2) savo elgesio įsivertinimas; 3) atsakomybės už savo elgesį kito atžvilgiu suvokimas; 4) socialiai priimtino elgesio kaip vertybės suvokimas.	„Diena - naktis“ – muzikai skambant vaikai laisvai bėgioja, o per pauzę sustoja, lyg sustingsta. „Trio grandinė“ - improvizacija pasirinktu instrumentu laikantis instrukcijos: pirmasis pradeda groti, antrasis po kurio laiko prisijungia ir groja dviese, tuomet po kurio laiko prisijungia trečiasis, bet tuomet atsijungia pirmasis ir taip toliau kol visi grupės vaikai pagroja. „Elgesio modeliai“. Įvairaus elgesio išbandymas atliekant improvizaciją grupėje, tačiau akcentuojant asmeninę patirtį: lyderio elgesys (solo),

		pavaldis elgesys (akompanimentas, foninė muzika) palydintis nesavarankiškas elgesys (pavyzdžiui, antras balsas grojant / dainuojant melodiją) palydintis autonominis elgesys (pavyzdžiui, kita polifoninė melodija kartu su solo melodija)
--	--	--

UGDOMOS KOMPETENCIJOS

Asmeninės kompetencijos:

- Pažinti save ir save gerbti;
- Laikytis susitarimų ir taisyklių;
- Valdyti emocijas ir jausmus;
- Įvertinti savo jėgas ir priimti iššūkius, mokytis iš klaidų;
- Kryptingai ir kantriai siekti tobulėjimo tikslų.

Komunikavimo kompetencijos:

- Išklaudyti;
- Tinkamai naudoti ir suprasti kūno kalbą;
- Išsakyti mintis.

Pažinimo kompetencijos:

- Turėti teigiamą požiūrį į mokymąsi;
- Klausti ir ieškoti atsakymų;
- Stebėti, vertinti, daryti išvadas.

Kūrybingumo kompetencijos:

- Mąstyti kūrybingai;
- Drąsiai kelti idėjas;
- Aktyviai ir kūrybingai veikti.

2. BENDRAVIMO SU KITU TEMOS		
2.1. Atspindėjimas poroje		
Siekiny / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai

<p>Igyti drąsos kurti, eksperimentuoti, ieškoti naujų raiškos, veiklos, elgesio būdų / Ugdyti savivoką, mokytis reikšti jausmus ir mintis muzikine kalba</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) ugdyti savęs pajautimą, kūno dalių suvokimą, savo garso ir judesio pojūtį; 2) lavinti abipusio dėmesio komunikacinius įgūdžius; 3) lavinti motorinės ir vokalinės imitacijos įgūdžius; 4) didinti pasitikėjimą savimi ir savivertę 	<p>Pavyzdžiui: „Beždžionė“, „Gaudymas“, „Du ant ledo aikštės“, „Aš esu veidrodis“</p> <p>Tai muzikiniai-improvizaciniai žaidimai porose, pamėgdžiojant, imituojant vienas kitą. Atliekama klausantis ir judant pagal muziką arba grojant.</p>
--	--	---

2.2. Prisiderinimas poroje

Siekiny / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
<p>Ugdyti kūrybiškumą, vaizduotę, improvizavimo gebėjimus / Ugdyti tarpusavio santykių inicijavimo, dėmesingumo, empatiškumo ir socialinės sąveikos įgūdžius</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) gebėti klausytis – audijuoti, plėsti aplinkos suvokimo ribas; 2) pasitikėti savimi ir kitu, stiprinti vidinės dvasinės pusiausvyros pojūtį; 3) mokytis atliepti partnerio raišką, kurti tarpusavio sąveiką ir užtikrinti grįžtamąjį ryšį; 4) plėsti neverbalinio bendravimo – kūno kalbos naudojimo galimybes. 	<p>„Muzikinė pantomimos fragmento improvizacija“. Tai žaidimas poromis, aktyviai stebint partnerį ir balsu ar muzikos instrumentu įgarsinant besikeičiančią partnerio veido mimiką ar kitą kūno kalbą.</p> <p>„Muzikinis kaleidoskopas“. Poroje atliekamos muzikinės improvizacijos pagal paveikslukus ar nuotraukas, vaizduojančias skirtingas emocijas būsenas.</p>

2.3. Eiliškumas poroje

Siekiny / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
<p>Ugdyti komunikacinius gebėjimus: pojūtis Aš – Tu / Ugdyti atsakomybės jausmą ir socialinio sąmoningumo įgūdžius</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) lavinti muzikinę girdimąją bei regimąją atmintį, dėmesį užduočiai, garso – simbolio asocijavimo įgūdžius; 2) ugdyti tarpusavio pasitikėjimą ir teigiamą emocinę priklausomybę; 3) lavinti kūrybiškumą – įtraukti kuo įvairesnius kūrybos elementus; 	<p>Pavyzdžiui: „Lego daina“ - kuriama grupėje paeiliui, jungiant tarsi lego kaladėles</p> <p>„Sviedinuko daina“ - žinomos dainos dainavimas grupėje tarpusavyje atsitiktine tvarka metant sviedinuką tam kas tęs Tinka įvairūs liaudies žaidimai ratu</p>

	4) mokytis išklaudyti ir gerbti kito nuomonę	
2.4. Darnus veikimas poroje		
Siekinys / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
Ugdyti empatiškumą ir kooperacijos gebėjimus / Gebėti dalyvauti muzikiniame pokalbyje, naudojant dialoginio improvizacinio muzikavimo principus	<ol style="list-style-type: none"> 1) muzikinių dialoginių struktūrų (pokalbių) pagrindu išreikšti save ir keistis emocine informacija; 2) išklausančiam ir atliepiančiam partnerį ugdyti komunikacinius gebėjimus ir empatiškai derinti muzikinius veiksmus; 3) kitokio požiūrio toleravimas ir bendravimo kultūros supratimas; 4) mokytis reflektuoti, diskutuoti, interpretuoti muzikinės raiškos turinį 	<p>Pavyzdžiui:</p> <p>„Atsitiktiniai duetai“. Šiam žaidimui reikia dviejų skirtingų mažų muzikos instrumentų. Grupė sėdi ratu. Skambant muzikai, dalyviai tiesiog perduoda šiuos du instrumentus vienas kitam. Nutilus muzikai, du vaikai su instrumentais rankose pradeda improvizuoti (niekas iš vaikų nežino, kada muzika sustos, todėl tie, kurie perdavimo metu turi instrumentus rankose, atsitiktinai susitinka improvizuoti). Kai muzika vėl suskamba, instrumentai vėl perduodami iš rankų į rankas ratu, kol vėl bus pauzė ir susiformuos dar vienas duetas.</p> <p>„Teminė vokalinė-instrumentinė improvizacija“. Galima siūlyti įvairias temas, skatinančias kūrybinę diskusiją poroje, pavyzdžiui: „Audra jūroje“, „Pagauk musę“, „Paleisk raketą“, „Liūtis su perkūnija“ ir kt.</p>
UGDOMOS KOMPETENCIJOS		
<p>Asmeninės kompetencijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pažinti save ir save gerbti; • Laikytis susitarimų ir taisyklių; • Valdyti emocijas ir jausmus; • Įvertinti savo jėgas ir priimti iššūkius, mokytis iš klaidų; • Kryptingai ir kantriai siekti tobulėjimo tikslų; 		

- Atsispirti neigiamai įtakai.

Komunikavimo kompetencijos:

- Išklaudyti;
- Tinkamai naudoti ir suprasti kūno kalbą;
- Išsakyti mintis tinkamu būdu, gerbiant save ir kitą.

Socialinės kompetencijos:

- Gerbti kito jausmus, poreikius ir įsitikinimus;
- Padėti kitam ir priimti pagalbą;
- Pozityviai bendrauti, būti atsakingam už santykį su kitu.

Kūrybingumo kompetencijos:

- Mąstyti kūrybingai;
- Drąsiai kelti idėjas;
- Aktyviai ir kūrybingai veikti bendradarbiaujant su kitu.

Pažinimo kompetencijos

- Turėti teigiamą požiūrį į mokymąsi;
- Klausti ir ieškoti atsakymų;
- Stebėti, vertinti, daryti išvadas.

Mokėjimo mokytis kompetencijos:

- Vertinti mokymosi pažangą;
- Numatyti tolesnius mokymosi žingsnius.

3. BENDRAVIMO GRUPĖJE/ BENDRADARBIAVIMO TEMOS

3.1. Grupės formavimasis

Siekiny / Tikslas	Uždaviniai	Muz.žaidimų pavyzdžiai
Pasitikėjimas kitais, aktyvus dalyvavimas, bendradarbiavimas/ Geranoriškumas ir tolerancija, kritiškas, bet pagarbus kitokios nuomonės ar veiksmo vertinimas	<ol style="list-style-type: none"> 1) Įsitraukimas ir dalyvavimas grupės veikloje; 2) gebėjimas inicijuoti ir palaikyti bendravimą su kitais; 3) adekvati reakcija į kitus; 4) nuostatų, taisyklių supratimas ir gebėjimas jų laikytis. 	<p>Išsirikiuoti nuo didžiausio iki mažiausio (arba atvirkščiai), pagal didesnio ir mažesnio varpelio signalus;</p> <p>Išsirikiuoti abėcėlės tvarka pagal pirmąją vardo raidę (instrumentinis signalas X1);</p> <p>Išsirikiuoti pagal gimimo metus (signalas X2);</p> <p>Išsirikiuoti pagal gimimo mėnesį (signalas X3);</p>

		Susigrupuoti pagal instrumentų pasirinkimą (mediniai, metaliniai, plastikiniai ar styginiai, vėjas, mušamieji). Kiekvienai susidariusiai grupei siūloma atlikti trumpą muzikinę kompoziciją, pavyzdžiui: „ritmo banga“, „garso banga“ ar pan.
3.2. Tarpusavio susiderinimas grupėje		
Siekiny / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
Geranoriškumas ir tolerancija, kritiškas, bet pagarbus kitokios nuomonės ar veikimo būdo vertinimas / Mokyti adaptyviai ir asmeniškai prasmingai (sėkmingai) veikti grupėje.	<ol style="list-style-type: none"> 1) adaptyvių komunikacijos būdų bendraujant su kitais grupėje plėtotė; 2) emocinės raiškos plėtotė, emocijų suvokimas ir įvardijimas, savireguliacijos gebėjimų plėtotė; 3) jautrumas, kito jausmų atpažinimas, pagalba kitam; 4) refleksyvus savo vaidmens grupėje kūrimas ir vertinimas. 	<p>„Muzikinis traukinys“. Muzikinis žaidimas atliekamas rondo (ABACA) ar variacijų (A, A1, A2, A3) forma. Dalyvis "garvežys" pajuda kai skamba pagrindinė besikartojanti A dalis, o kiekvienas naujas dalyvis „traukinio vagonas“ prisijungia paeilui prie "garvežio" kai skamba vis nauja dalis (B,C ar A1,A2 ir t.t.).</p> <p>Improvizacija grupėse „rondo“ ar variacijos forma.</p> <p>"Dainos parodija". Žinomos dainos perkūrimas grupėje, kūrybos procese įtraukiant ir sujungiant kiekvieno nario idėjas.</p> <p>Nežinomų muzikos fragmentų klausymasis, po to aptarimas pogrupiuose, pavadinimų parinkimas ir scenarijaus pristatymas visai grupei;</p>
3.3. Atsakomybė už grupę		

Siekiny / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
Atsakomybė už grupės darbą, kritiškas savo ir kitų grupėje galimybių ir indėlio grupėje vertinimas / Mokyti prisiimti ir dalintis atsakomybe su kitais grupės veiklose, siekti bendro visos grupės muzikinės komunikacijos rezultato.	<ol style="list-style-type: none"> 1) vaidmenų (savo ir kitų) suvokimas bendradarbiaujant grupėje; 2) gebėjimas prisiderinti prie kitų, lankstumas pokyčiams 3) kūrybiškas problemų sprendimas bendradarbiaujant grupėje 4) grupės kaip visumos procesų ir rezultatų vertinimas 	<p>Muzikinė estafetė“ (grojama, kai yra mažiausiai 2 grupės)</p> <p>„Laivas audroje ir švyturys“ Žaidime yra daug vaidmenų: laivas, švyturys ir uolos. „Švyturys“ visą laiką skleidžia garsą, nekeisdamas savo vietos; „Laivas“ tolimiausiame kambario kampe pradeda kelią link švyturio, bandydamas apeiti „uolas“; „Uolos“ pasirenka skirtingus muzikos instrumentus, pasklinda kaip nori kambario viduryje ir pradeda skambėti, kai artėja „laivas“, ir nustoja skambėti, kai „laivas“ sėkmingai aplenkia „uolą“.</p> <p>„Automobiliai ir jų vairuotojai“. Vaikai, vaidinantys „automobilius“ užmerkia akis, o „vairuotojai“ juos vairuoja pagal iš anksto sutartus ženklus. Transporto priemonės greitį kontroliuoja skambanti muzika (įrašyta ar grojama gyvai).</p>

3.4. Bendradarbiavimas grupėje ir komandiškumas

Siekiny / Tikslas	Uždaviniai	Veiklų pavyzdžiai
Tikslingas vaidmenų grupėje derinimas ir nuoseklus bendro grupės / komandos rezultato siekimas / Mokyti geranoriško bendradarbiavimo grupėje modelių,	<ol style="list-style-type: none"> 1) grupės kaip vieneto suvokimas, gebėjimas išklaudyti kitus ir motyvacija siekti bendro tikslo; 2) nuostata prisiimtą savo vaidmenį (atsakomybę) grupės / komandos darbo procese atlikti atsakingai, patikimai; 3) iniciatyvumas, kūrybingumas, drąsa ir atsakomybė priimant 	<p>„Darbinis / garsą generuojantis mechanizmas“. Tai komandinis muzikinis žaidimas. Komanda susitaria, kokį mechanizmą jie atstovaus (skalavimo mašina, kavos pienas, dulkių siurblys ir kt.), Aptaria šio mechanizmo detales ir tai,</p>

<p>ugdytis komandinio darbo gebėjimus</p>	<p>sprendimus grupėje / komandoje;</p> <p>4) gebėjimas reflektuoti ir įvairiapusiškai vertinti bendradarbiavimo grupėje / komandoje patirtį ir rezultatus.</p>	<p>kokį garsą skleidžia jų veikimas. Tuomet kiekvienas pasirenka kokią detalę vaidins. Jei komandų yra daugiau, jos demonstruoja viena kitai savo mechanizmą ir bando atspėti, kas tai yra. „Dirigentas iš nežinomos šalies“. Šio grupinio muzikinio žaidimo esmė yra suprasti, kokios grupės sutartos taisyklės. Dirigentas išsina pro duris (neklauso), o orkestras - likusi vaikų grupė pasirenka muzikos instrumentus ir susitaria kaip jie reaguos į dirigavimą. Reagavimas į dirigento rankos ir kūno judesius neatitinka tradicinių taisyklių, todėl dirigentas bandymų ir klaidų budu turi suprasti, kaip valdyti orkestrą. „Muzikinių žaislų mugė“. Žaidžiama panašiai kaip „Garsą generuojantis mechanizmas“ (įdomiau kai yra trys ar daugiau pogrupių). „Improvizacija paveikslo tema" arba „Muzikinis takelis nebylaus filmo fragmentui“; „Grupės muzikinė dovana kitai grupei“. Grupė pasiskirsto į kelis pogrupius. Pogrupio nariai pasirenka instrumentus. Tikslas - muzikinę improvizaciją (kažką gražaus, malonaus, netikėto) pateikti kitai grupei. Tinka užbaigti grupę, atsisveikinti su grupe.</p>
<p>UGDOMOS KOMPETENCIJOS</p>		

Asmeninės kompetencijos:

- Pažinti save ir save gerbti;
- Laikytis susitarimų ir taisyklių;
- Valdyti emocijas ir jausmus;
- Įvertinti savo jėgas ir priimti iššūkius, mokytis iš klaidų;
- Kryptingai ir kantriai siekti tobulėjimo tikslų;
- Atsisipirti neigiamai įtakai.

Komunikavimo kompetencijos:

- Išklaudyti;
- Tinkamai naudoti ir suprasti kūno ir alternatyvią muzikinę kalbą;
- Išsakyti mintis tinkamu būdu, gerbiant save ir kitą.

Socialinės kompetencijos:

- Gerbti kitų jausmus, poreikius ir įsitikinimus;
- Padėti kitiems ir priimti pagalbą;
- Bendrauti, bendradarbiauti grupėje, bendruomenėje;
- Būti atsakingam už santykį su kitais.

Kūrybingumo kompetencijos:

- Mąstyti kūrybingai;
- Drąsiai inicijuoti kūrybines idėjas;
- Prisiderinti prie kitų pasiūlytų idėjų, jas plėtoti;
- Aktyviai ir kūrybingai veikti bendradarbiaujant su kitais.

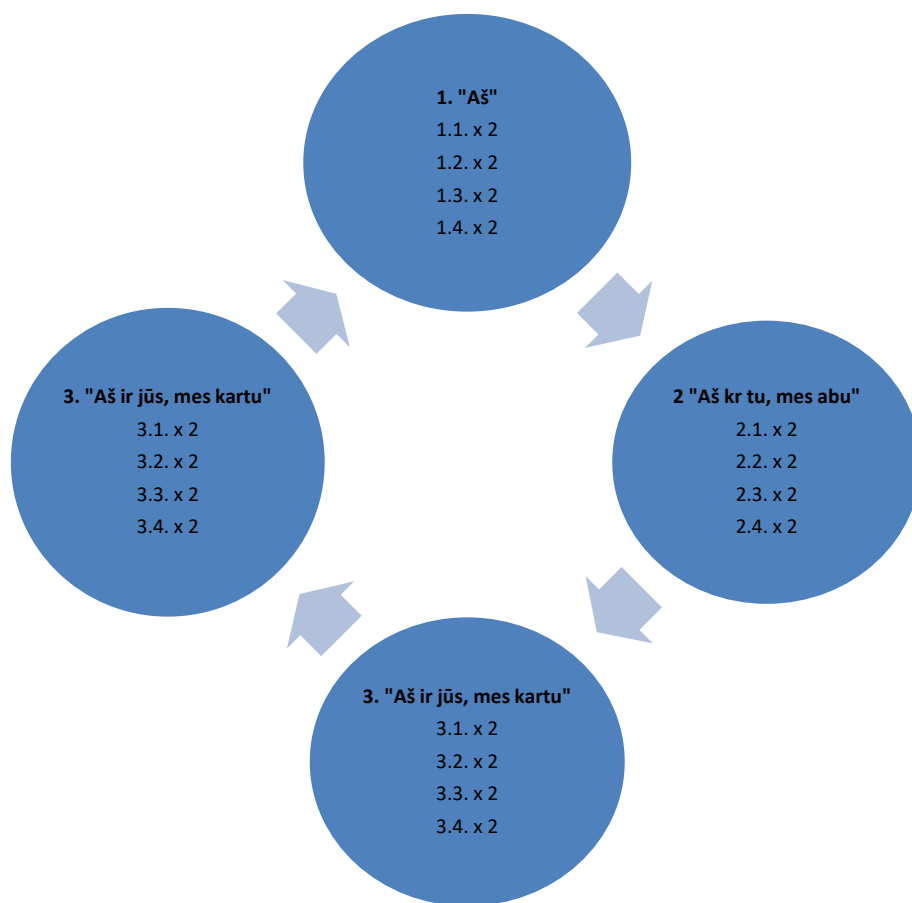
Pažinimo kompetencijos:

- Turėti teigiamą požiūrį į mokymąsi ir savęs, kitų, aplinkos pažinimą;
- Klausti ir ieškoti atsakymų;
- Stebėti, vertinti, daryti išvadas.

Mokėjimo mokytis kompetencijos:

- Vertinti mokymosi pažangą;
- Numatyti tolesnius mokymosi žingsnius.

Kiekvienai temai parengta veikla vykdoma 2-uose užsėimuose, taip užtikrinant ugdomų gebėjimų įsisavinimą, sustiprinimą. Įgyvendinus 1,2,3 etapus, pilnas 3 etapas kartojamas dar kartą, stabilizuojant grupės kaip komandos veikimo įgūdžius (1 pav.). Jeigu įtraukaus ugdymo rezultatai tik dalinai pasiekti, mokinys gali tęsti (kartoti) neformalaus ugdymo programą (kurios turinys kasmet atnaujinamas) kitais metais.

1 pav. Rekomenduojama muzikinės įtraukiojo ugdymo programos (proces) schema.

II. ĮTRAUKIOJO DAILĖS UGDYMO PROGRAMA

TURINYS

Programos dalis „Dailės įtraukiojo ugdymo programa“ skirta ugdymo įstaigoms sudaryta remiantis dailės terapijos principais ir veiklose integruojant dailės terapijos elementus.

Programos logika: „aš“, „aš ir tu, mes abu“, „aš ir jūs, mes kartu“. Dėsniai temas išdėstytos pagal užduočių nuoseklumą „Aš“- į mokinį orientuotos užduotys; „Aš ir Tu“- tarpasmeninius ryšius ugdančios užduotys; „Mes“- Kolektyvinės kūrybinės užduotys. Įgyvendinama 3 etapais:

1. Savęs pažinimo temos, į mokinį orientuotos užduotys
2. Bendravimo su kitu temas, tarpasmeninius ryšius ugdančios užduotys

3. Bendravimo grupėje/ bendradarbiavimo temos, Kolektyvinės kūrybinės užduotys
Programos trukmė – vieneri mokslo metai. Užsiėmimų dažnumas – kartą per savaitę. Rekomenduojama užsiėmimo trukmė - 1 akad. val. ikimokyklinio ir pradinio mokyklinio amžiaus vaikams; 2 ak. val. pagrindinio ir vidurinio mokyklinio amžiaus paaugliams.

Veiklos organizavimo ypatumai. Veikla organizuojama kaip kūrybinis patyriminis procesas, išlaikant užsiėmimą įrėminančią nekintančią pradžios ir pabaigos struktūrinę dalį (užtikrinamas saugumo poreikis) ir kintančio turinio, tačiau pastovios, nuspėjamos struktūros vidurinę dalį (užtikrinamas naujų atradimų poreikis). Neatsiejama veiklų, išskyrus pasisveikinimą ir atsisveikinimą, dalis – refleksija ir/ar įsivertinimas. Vaikai reflektuoja dviem lygiais: 1) apie emocinę būseną (kaip jautėsi); 2) apie tai kaip pavyko dalyvauti ir atlikti užduotis (ko išmoko, ką apie save ir kitus sužinojo).

ĮTRAUKOJO DAILĖS UGDYMO PROCESO APLINKA IR PRIEMONĖS

Šioms dailės įtraukiojo ugdymo veikloms reikalinga paruošta aplinka. Kadangi yra skatinamas programos dalyvių kūrybinis tyrinėjimas, spontaniškumas, laisvas dailės priemonių naudojimas, todėl aplinka turi būti pritaikyta/parengta. Grindys, stalai turėtų lengvai plautis arba jie turėtų būti padengti apsauginėmis plėvelėmis bei popieriumi, kad apsaugoti paviršius nuo dažų ir kt. Tai yra svarbu, kad veiklų metu visas dėmesys būtų kreipiamas į veiklas, bet ne į švarios aplinkos išsaugojimą. Veiklų dalyvių apranga turėtų būti patogiai ir pritaikyta kūrybiniam darbui. Pageidautina, kad patalpos stalus ir kėdes laisvai būtų galima išdėstyti pagal poreikį. Šiuose užsiėmimuose naudojamos tradicinės dailės priemonės ir ne tradicinės. Tradicinės dailės priemonės : įvairūs vandeniniai dažai (guašas, tempera, akvarelė), kreidelės, pastelės, pieštukai, flomasteriai, molis, įvairūs popierius ir kt. Netradicinės dailės priemonės: žurnalai, gamtinė medžiaga, kt.

Rekomenduojama užsiėmimo struktūra

Veikla	Trukmė/min
Pasisveikinimo ritualas	5
Temos pristatymas	5
Kūrybinis procesas	25
Refleksija / įsivertinimas / atsisveikinimas	10

PROGRAMA

1. SAVĖS PAŽINIMO TEMOS	
--------------------------------	--

„Aš“ - į mokinį orientuotos užduotys		
Tema	Tikslas/siekiniai	Priemonės
Nupiešti savo vardą	<p><i>Tikslas:</i> lavinti savivoką, kūrybiškumą . Skatinti mokinį suvokti kai kurias savo savybes.</p> <p><i>Veiklos aprašymas</i></p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> Pavaizduok, nupiešk savo vardą arba inicialus spalvomis, formomis, vaizdais. Instrukcijoje svarbu pabrėžti, kad mokinys kūrybiškai ir laisvai piešia/vaizduoja savo vardą, bet ne rašo. Raiškos priemones mokinys renkasi laisvai.</p>	<p>Dažai (guašas, akvarelė, tempera, akrilas), pieštukai, flomasteriai/markeriai, kreidelės, spalvotas popierius, krepinis popierius, žirkklės, klijai, žurnalai, skirti karpymui, įvairios dekoravimui skirtos detalės. Popierius A3, A4 formato pasirinktinai</p>
„Aš“ pavaizduoti skirtingomis priemonėmis	<p><i>Tikslas:</i> lavinti savivoką, kūrybiškumą.</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> Išsirink tau labiausiai patinkančias/ tinkančias priemones ir medžiagas ir pavaizduok save abstrakcija/simboliu/metafora.</p> <p><i>Ankstyvojo ugdymo mokiniams instrukcija:</i> Išsirink tau labiausiai patinkančias/ tinkančias priemones ir medžiagas ir pavaizduok save. <i>Svarbu paskatinti mokinį, kad visas priemones jis gali rinktis laisvai ir vaizduoti taip pat laisvai. Aptarimo metu skatinti kalbėti apie pasirinktų priemonių savybes ir kaip jos siejasi su mokinio asmeninėmis savybėmis.</i></p>	<p>Dažai (guašas, akvarelė, tempera, akrilas), pieštukai, flomasteriai/markeriai, kreidelės, spalvotas popierius, krepinis popierius, žirkklės, klijai, žurnalai, skirti karpymui, įvairios dekoravimui skirtos detalės. Popierius A3, A4 formato pasirinktinai</p>
Mano herbas	<p><i>Tikslas:</i> lavinti savivoką, Kūrybiškumą. Skatinti galvoti apie savo savybes, kuriomis save reprezentuojame.</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> pavaizduok savo herbą ir nupiešk jame simbolius, ženklus, metaforas, kurios reprezentuoja tave.</p> <p><i>Prieš pradėdant kūrybinę užduotį, mokytojas turėtų pristatyti temą, pasakojant vaikams kam ir kaip buvo kuriami herbai, kas herbuose būdavo vaizduojama. Tada paprašyti sukurti savo herbą. Piešinio aptarimo metu skatinti kalbėti apie pasirinktus herbo elementus ir kaip tai siejasi su mokinio asmeninėmis savybėmis.</i></p>	<p>Dažai (guašas, akvarelė, tempera), pieštukai, flomasteriai/markeriai, kreidelės, spalvotas popierius, krepinis popierius, žirkklės, klijai, žurnalai, skirti karpymui, įvairios dekoravimui skirtos detalės. Popierius A3, A4 formato pasirinktinai</p>

<p>Aš esu gėlė/ aš esu augalas</p>	<p><i>Tikslas:</i> lavinti savivoką, kūrybiškumą, įvardinti situacijas ir sąlygas kada jaučiuosi gerai, o kada blogai.</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> atsisėsk, atsipalaiduok, užsimerk ir įsivaizduok save kaip gėlę, (jeigu yra mišri mergaičių ir berniukų grupė, galima siūlyti įsivaizduoti save kaip augalą). Išsirink greitai išryškėjusį vaizdinį, daug galvoti nereikia. Pavaizduok/nupiešk pasirinktomis priemonėmis įsivaizduojamą gėlę/augalą.</p> <p><i>Piešinio aptarimo metu mokinio prašoma kalbėti gėlės/augalo vardu: „aš esu gėlė...“ ir toliau kalbėti kokia gėlė, kokių sąlygų reikia, kad ji gerai augtų, jaustųsi ir pan. Kokiomis sąlygomis gėlė/augalas auga gerai, o kokiomis blogai.</i></p>	<p>Dažai (guašas, akvarelė, tempera), pieštukai, flomasteriai/markeriai, kreidelės. Popierius A3, A4 formato pasirinktinai</p>
<p>Monotipija- mano vaizdinys</p>	<p><i>Tikslas:</i> lavinti savivoką, kūrybiškumą, pasitikėjimą savimi, sensoriką, patirti atsipalaidavimą, žaidimą</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> kiekvieno vaiko prašoma savo lentelę padengti skirtingų spalvų dažais greitai ir laisvai, kad jie nenudžiūtų. Dengti dažais lentelę galima įvairiai tapant: pirštais, teptukais, voleliais ir kt. Ant lentelės išdažyto paviršiaus dedamas popieriaus lapas, prispaudžiama ir nuimamas antspaudas - monotipija. Taip žaisti, kartoti tą patį procesą galima kurį laiką, nes kiekvieną kartą monotipija gausis kitokia, šiame procese nebūna klaidų ir visada smagu. Padarius mažiausiai 3 (tris) monotipijas ir joms išdžiūvus, pasirinkti vieną, kuri labiausiai „traukia“ akį. Pažiūrėkite atidžiau, gal atsitiktinė dėmių kompozicija sukuria tam tikrą vaizdinį. Su tušu, pieštuku ar kita piešimo priemone išryškinkite vaizdinį, kurį matote monotipijoje. Suteikite piešiniui pavadinimą.</p>	<p>Dažai (pasirinktinai: guašas, tempera), pieštukai, juodas tušas, ploni teptukai, A4, A5 dydžio kietos lentelės (pasirinktinai: organinio stiklo, kartono, plastiko ar pan.) kiekvienam vaikui atskirai, popieriaus lapai, pilnai uždengiantys lenteles</p>
<p>Mano kelias</p>	<p><i>Tikslas:</i> lavinti savivoką, stiprinti suvokimą apie problemų sprendimo būdus ir galimybes</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> tai direktyvi, kelių žingsnių užduotis. 1 žingsnis: prašoma nupiešti kelią laisvai pasirinktomis priemonėmis apie 20-30 min.; 2 žingsnis: nupieškite kliūtį kelyje, apie 10-15 min.; 3 žingsnis: pavaizduokite/nupieškite kaip įveikėte</p>	<p>Dažai (guašas, akvarelė, tempera), pieštukai, flomasteriai/markeriai, kreidelės. Popierius A3, A4 formato pasirinktinai</p>

	<p>kliūtį, apie 10-15 min. Aptarimo metu kalbama ir analizuojama kliūtis (problemos) įveikimo būdai ir strategija.</p> <p><i>Pastaba: netinka ikimokyklinio amžiaus vaikams.</i></p>	
UGDOMOS KOMPETENCIJOS		
<p>Asmeninės kompetencijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Pažinti save ir save gerbti; ● Laikytis susitarimų ir taisyklių; ● Valdyti emocijas ir jausmus; ● Įvertinti savo jėgas ir priimti iššūkius, mokytis iš klaidų; ● Kryptingai ir kantriai siekti tobulėjimo tikslų. <p>Komunikavimo kompetencijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Išklaudyti; ● Tinkamai naudoti ir suprasti kūno kalbą; ● Išsakyti mintis. <p>Pažinimo kompetencijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Turėti teigiamą požiūrį į mokymąsi; ● Klausti ir ieškoti atsakymų; ● Stebėti, vertinti, daryti išvadas. <p>Kūrybingumo kompetencijos:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Mąstyti kūrybingai; ● Drąsiai kelti idėjas; ● Aktyviai ir kūrybingai veikti. 		
2. BENDRAVIMO SU KITU TEMOS		
„Aš ir Tu“ -Tarpasmeninius ryšius ugdančios užduotys		
Piešimas poroje	<p><i>Tikslas:</i> lavinti savivoką, atpažinti savo vaidmenį (iniciatyvus, pasyvus, neutralus) tarpasmeniniame santykiyje ir jausmus, kylančius skirtingose situacijose</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> piešimas vyksta poroje. Prašome paimti vieną popieriaus lapą dviems mokiniams. Kiekvienas mokinys išsirenka vieną piešimo priemonę. Kiekvienas mokinys poroje turi piešti tris situacijas: „veda“, „seka“, „neapibrėžta“. Poroje susitariama, kuris mokinys pradės piešti situaciją „veda“, tuomet kitas poros mokinys „seka“ paskui. Piešti reikia apie 5 min. laisvas linijas, neatitraukus rankos ir nieko nevaizduoti. Po to</p>	Pieštukai, flomasteriai/markeriai, kreidelės. Popierius A2, A3, A4 formato pasirinktinai

	<p>pasikeičiama vaidmenimis: tas , kuris „vedė“- dabar „seka“, o tas, kuris „sekė“- dabar „veda“ ir piešiama ant naujo popieriaus lapo. Po to piešiama ant kito naujo popieriaus lapo „neapibrėžta“ situacija, kai abu poros mokiniai piešia laisvai individualiai tai, ką nori. Galiausiai aptariama, kurioje situacijoje mokinyš jautėsi geriausiai, o kurioje blogiausiai.</p>	
Emocijos linijomis, spalvomis ir formomis	<p><i>Tikslas:</i> lavinti savivoką, emocinį intelektą, savo ir kito jausmų pažinimą.</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> Kiekvienas mokinyš gauna po 10 vnt. A5 formato lapų. Ant kiekvieno lapo spalvomis ir linijomis bei formomis piešiamos jausmų opozicinės poros, ant vieno lapo- vieną jausmą: pyktis – meilė; baimė-draša; liūdesys - džiaugsmas; nuostaba – abejingumas; pasibjaurėjimas - susižavėjimas. Kiekvienam piešiniui skiriama 5-6 min. Ant kiekvieno lapo užrašomas jausmo pavadinimas. Po to prašoma grupės mokinių visus piešinius sudėti eilėmis pagal jausmų pavadinimus. Aptarimas vyksta , kai visų mokinių visi piešiniai yra sudėti pagal pavadinimus. Aptariamas piešinių bendrumas ir skirtumai.</p>	Dažai (guašas, akvarelė, tempera), pieštukai, flomasteriai/ markeriai, kiekvienam mokiniui po 10 vnt. A5 formato lapų.
Molio kamuolys	<p><i>Tikslas:</i> lavinti sensomotoriką, empatiją, savivoką , skatinti priimti tarpusavio skirtingumą, patirti bendrystę</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> kiekvienas mokinyš paima molio kiek jis nori iš bendro didelio gabalo. Nulipdo savo kamuoliuką. Visi mokiniai sustoja ratu, užsimerkia ir perduoda savo molio kamuoliuką šalia esančiam pagal laikrodžio rodyklę. Gavus vis kitą molio kamuoliuką, prašoma mokinių pajauti šio kamuoliuko dydį, svorį, šilumą, drėgmę, kiek įmanoma daugiau pojūčių. Taip tęsiama, kol kiekvienam mokiniui sugrįžta savas molio kamuoliukas. Tuomet aptariama, kokie skirtingi kamuoliukai buvo, tokie skirtingi, kaip mes visi</p>	Molis
Kolektyvinis portretas	<p><i>Tikslas:</i> skatinti priimti tarpusavio skirtingumą, patirti bendrystę</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> Mokiniai sėdi ratu ir visi turi po 1 popieriaus lapą ir vieną pasirinktą piešimo</p>	Pieštukai, flomasteriai/ markeriai, kreidelės. Popierius A3, A4 formato pasirinktinai

priemonę. Užduotis atliekama tokiais žingsniais: 1.) Visi mokiniai savo popieriaus lape nupiešia apskritimą. Tada piešinį perduoda kitam pagal laikrodžio rodyklę. 2.) Visi mokiniai apskritime nupiešia akis. Tada piešinį perduoda kitam pagal laikrodžio rodyklę. 3.) Visi mokiniai savo popieriaus lape nupiešia nosį. Tada piešinį perduoda kitam pagal laikrodžio rodyklę. 4.) Visi mokiniai savo popieriaus lape nupiešia burną. Tada piešinį perduoda kitam pagal laikrodžio rodyklę. 5.) Visi mokiniai savo popieriaus lape nupiešia plaukus. Tada piešinį perduoda kitam pagal laikrodžio rodyklę. 6.) ir taip toliau, papildant piešinį detalėmis, kol pradinis piešinys grįžta pas autorių

UGDOMOS KOMPETENCIJOS

Asmeninės kompetencijos:

- Pažinti save ir save gerbti;
- Laikytis susitarimų ir taisyklių;
- Valdyti emocijas ir jausmus;
- Įvertinti savo jėgas ir priimti iššūkius, mokytis iš klaidų;
- Kryptingai ir kantriai siekti tobulėjimo tikslų;
- Atsisipirti neigiamai įtakai.

Komunikavimo kompetencijos:

- Išklaustyti;
- Tinkamai naudoti ir suprasti kūno kalbą;
- Išsakyti mintis tinkamu būdu, gerbiant save ir kitą.

Socialinės kompetencijos:

- Gerbti kito jausmus, poreikius ir įsitikinimus;
- Padėti kitam ir priimti pagalbą;
- Pozityviai bendrauti, būti atsakingam už santykį su kitu.

Kūrybingumo kompetencijos:

- Mąstyti kūrybingai;
- Drąsiai kelti idėjas;
- Aktyviai ir kūrybingai veikti bendradarbiaujant su kitu.

Pažinimo kompetencijos

- Turėti teigiamą požiūrį į mokymąsi;
- Klausti ir ieškoti atsakymų;
- Stebėti, vertinti, daryti išvadas.

Mokėjimo mokyti kompetencijos:

- Vertinti mokymosi pažangą;
- Numatyti tolesnius mokymosi žingsnius.

3. BENDRAVIMO GRUPĖJE/ BENDRADARBIAVIMO TEMOS**„Mes“ - Kolektyvinės kūrybinės užduotys**

Gamtovaizdis molyje	<p><i>Tikslas:</i> ugdyti empatiją, bendradarbiavimo įgūdžius, savivoką vienuoje ir kolektyve</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> Mokinių prašoma paimti iš didelio molio gabalo tiek molio, kiek jiems individualiai reikia ir nulipdyti savo gamtovaizdį, kokį jis/ji/jie įsivaizduoja. Po to individualūs gamtovaizdžiai yra jungiami į vieną bendrą visų mokinių gamtovaizdį. Šiame etape prašoma mokinių papildyti savo gamtovaizdį ar kažką pakeisti, po to, kai jis buvo sujungtas su kitų vaikų gamtovaizdžiais. Aptarime kreipiamas dėmesys į gamtovaizdžio pasikeitimą po sujungimo į bendrą gamtovaizdį ir kokie jausmai kilo.</p>	Molis
Gamtovaizdis piešinyje	<p><i>Tikslas:</i> ugdyti empatiškumą, bendradarbiavimo įgūdžius, savivoką vienuoje ir kolektyve</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> Kiekvienas mokinys pavaizduoja „savo gamtovaizdį“, naudodamas skirtingas dailės raiškos priemones. Ant didelio stalo yra ištiestas vyniojamas popierius ant kurio mokinys užklijuoja su klijais „savo gamtovaizdį“. Taip individualūs gamtovaizdžiai yra sujungiami į vieną bendrą visų mokinių gamtovaizdį. Šiame etape prašoma mokinių papildyti savo gamtovaizdį ar kažką pakeisti, po to, kai jis buvo sujungtas su kitų vaikų gamtovaizdžiais (gal atsiranda papildomi keliai, tiltai, tvoros, užtvankos ir pan.) Aptarime kreipiamas dėmesys į gamtovaizdžio pasikeitimą po sujungimo į bendrą gamtovaizdį ir kokie jausmai kilo.</p>	Dažai (guašas, akvarelė, tempera), pieštukai, flomasteriai/ markeriai, kreidelės, spalvotas popierius, krepinis popierius, žirklys, klijai, žurnalai, skirti karpymui, įvairios dekoravimui skirtos detalės. Vyniojamas/ ruloninis popierius, A2, A3, A4 formato pasirinktinai
Bendras piešinys tyloje	<p><i>Tikslas:</i> skatinti empatiškumą, toleranciją, patirti bendrystę, neverbalinę komunikaciją</p> <p><i>Užduoties instrukcija:</i> Pieškite, kurkite bendrą piešinį laisvai kaip norite ir su kokiomis norite</p>	Dažai (guašas, akvarelė, tempera), pieštukai, flomasteriai/ markeriai, kreidelės, spalvotas popierius, krepinis popierius, žirklys, klijai, žurnalai, skirti karpymui, įvairios

	priemonėmis, bet pagrindinė taisyklė- negalima kalbėtis. Aptarime diskutuojami jausmai, kurie kilo piešimo procese	dekoravimui skirtos detalės. Vyniojamas/ ruloninis popierius
--	--	--

UGDOMOS KOMPETENCIJOS

Asmeninės kompetencijos:

- Pažinti save ir save gerbti;
- Laikytis susitarimų ir taisyklių;
- Valdyti emocijas ir jausmus;
- Įvertinti savo jėgas ir priimti iššūkius, mokytis iš klaidų;
- Kryptingai ir kantriai siekti tobulėjimo tikslų;
- Atsispirti neigiamai įtakai.

Komunikavimo kompetencijos:

- Išklaudyti;
- Tinkamai naudoti ir suprasti kūno ir alternatyvią muzikinę kalbą;
- Išsakyti mintis tinkamu būdu, gerbiant save ir kitą.

Socialinės kompetencijos:

- Gerbti kitų jausmus, poreikius ir įsitikinimus;
- Padėti kitiems ir priimti pagalbą;
- Bendrauti, bendradarbiauti grupėje, bendruomenėje;
- Būti atsakingam už santykį su kitais.

Kūrybingumo kompetencijos:

- Mąstyti kūrybingai;
- Drąsiai inicijuoti kūrybines idėjas;
- Prisiderinti prie kitų pasiūlytų idėjų, jas plėtoti;
- Aktyviai ir kūrybingai veikti bendradarbiaujant su kitais.

Pažinimo kompetencijos:

- Turėti teigiamą požiūrį į mokymąsi ir savęs, kitų, aplinkos pažinimą;
- Klausti ir ieškoti atsakymų;
- Stebėti, vertinti, daryti išvadas.

Mokėjimo mokytis kompetencijos:

- Vertinti mokymosi pažangą;
- Numatyti tolesnius mokymosi žingsnius.

Kiekvienai temai paruoštos užduotys vykdomos per 2 užsiėmimus, o tai užtikrina įgytų įgūdžių įgijimą ir įtvirtinimą. Jei inkliuzinio ugdymo rezultatai pasiekiami tik iš dalies, studentas

gali tęsti (pakartoti) neformaliojo švietimo programą (kurios turinys kasmet atnaujinamas) kitais metais.

III. ĮGYTŲ KOMPETENCIJŲ BEI PAŽANGOS VERTINIMAS

Ugdymo programa siekiama įtraukiojo meninio ugdymo dalyvių bendrųjų kompetencijų ugdymo. Šių kompetencijų bei ugdytinių pažangos vertinimas grindžiamas Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo samprata, patvirtinta Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. Įsakymu Nr. V-1309, kitais mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimą reglamentuojančiais dokumentais, nuostatomis bei principais.

Šioje programoje svarbiausias tikslas - ugdytinio individuali pažanga, jo bendrųjų kompetencijų plėtotė. Programos įgyvendinimo procese taikomas formuojamasis vertinimas, t.y., nuolatinis vertinimas ugdymo proceso metu, kuriuo siekiama operatyviai suteikti grįžtamąjį ryšį apie tolesnio mokinio mokymosi bei tobulėjimo galimybes numatant mokymosi perspektyvą, pastiprinant daromą pažangą. Šiame procese skatinamas mokytojo ir mokinio dialogas, kuris padeda ugdytiniui pačiam įsivertinti savo ugdymosi pažangą bei padėti suprasti kur jam dar reikėtų tobulėti.

Taikant neformaliojo vertinimo būdus programos įgyvendinimo pradžioje, po kiekvieno įgyvendinto etapo bei programos įgyvendinimo pabaigoje rekomenduojama ugdytinio daromą pažangą fiksuoti žemiau pateikiamoje kompetencijų vertinimo skalėje. (1 lentelė). Šis būdas leistų pastebėti vaiko bendrųjų kompetencijų vystymosi dinamiką.

1 lentelė. Kompetencijų vertinimo skalė.

Kompetencijų sritis	Kompetencijos	Vertinimas		
		Neišreikštos	Silpna raiška	Pažengęs
Asmeninės kompetencijos	Pažinti save ir save gerbti	☐	☐	☐
	Laikytis susitarimų ir taisyklių	☐	☐	☐
	Valdyti emocijas ir jausmus	☐	☐	☐
	Įvertinti savo jėgas ir priimti iššūkius, mokytis iš klaidų	☐	☐	☐
	Kryptingai ir kantriai siekti tobulėjimo tikslų	☐	☐	☐
Komunikavimo kompetencijos	Išklausti	☐	☐	☐
	Tinkamai naudoti ir suprasti kūno ir alternatyvią meninę kalbą	☐	☐	☐
	Išsakyti mintis tinkamu būdu, gerbiant save ir kitą	☐	☐	☐

Socialinės kompetencijos	Gerbti kitų jausmus, poreikius ir įsitikinimus	☐	☐	☐
	Padėti kitiems ir priimti pagalbą	☐	☐	☐
	Bendrauti, bendradarbiauti poroje, grupėje, bendruomenėje	☐	☐	☐
	Būti atsakingam už santykį su kitais.	☐	☐	☐
Kūrybingumo kompetencijos	Mąstyti kūrybingai	☐	☐	☐
	Drąsiai inicijuoti kūrybines idėjas	☐	☐	☐
	Aktyviai ir kūrybingai veikti bendradarbiaujant su kitais	☐	☐	☐
	Prisiderinti prie kitų pasiūlytų idėjų, jas plėtoti	☐	☐	☐
Pažinimo kompetencijos	Turėti teigiamą požiūrį į mokymąsi ir savęs, kitų, aplinkos pažinimą	☐	☐	☐
	Klausti ir ieškoti atsakymų	☐	☐	☐
	Stebėti, vertinti, daryti išvadas	☐	☐	☐
Mokėjimo mokytis kompetencijos	Vertinti mokymosi pažangą	☐	☐	☐
	Numatyti tolesnius mokymosi žingsnius	☐	☐	☐

Pastaba. Pedagogai atsižvelgdami į mokinių brandą bei ugdymosi poreikius turėtų lanksčiai taikyti vertinimo būdus, juos papildyti ar koreguoti.

LITERATŪRA

1. Aleksienė, V. (sud.) (2016). Muzikinės veiklos ypatumai ugdant autistiškus vaikus. Gerosios praktikos vadovas. "Šviesa".
2. Brazauskaitė, A. (2004). Vaikų dailės terapinis aspektas. Gimtasis žodis. Vilnius.
3. Coroiu, P., M., (2015). The Role of Art and Music Therapy Techniques in the Educational System of Children with Special Problems // Procedia - Social and Behavioral Sciences 187 (2015) 277 – 282 www.sciencedirect.com

4. Frances, E., Anderson, F.E., Thoma, C. (1994). Art-centred education and therapy for children with disabilities. Illinois
5. Muzikos terapijos modelio įgyvendinimas mokyklose, Aleksienė V. sud. (2013). Konsultantai: Vilmantė Aleksienė, Zita Abramavičiūtė, Loreta Kačiušytė Skramtai, Kęstutis Kupčinskas, Jautrė Šinkūnienė, Jurgita Žebrauskaitė Taločkienė. UAB Justitia, ISBN 978-9955-616-82-5.
<http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/Saves+pazinimas+per+muzikos+terapija.pdf/9f9a2eac-5669-4f30-91db-c2cb861553d5>
6. _Oaklander, V., (2014). Langas į vaiko pasaulį. [Žmogaus psichologijos studija](#), Vilnius.

Interneto šaltiniai:

Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymo Nr. IX-1871 pakeitimo įstatymas, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/96665ec26a1c11e8b7d2b2d2ca774092>

Nacionalinės švietimo agentūros interneto svetainė : <https://www.nsa.smm.lt/svietimo-pagalbos-departamentas/specialiosios-pedagogikos-skyrius/itraukusis-ugdymas/>

Programą parengė:

Dr. Vilmantė Aleksienė, Dr. Audronė Brazauskaitė, Dr. Loreta Kačiušytė Skramtai
Lietuvos muzikos terapijos asociacija.

Ugdymo programa parengta įgyvendinant projektą „Pažeidžiamų vaikų socialinė įtrauktis per meną Lietuvos ir Baltarusijos pasienio regionuose“ (Nr. ENI-LLB-1-112) pagal 2014-2020 metų Europos kaimynystės priemonės Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos bendradarbiavimo per sieną programą.

Europos Sąjungos valstybės narės nusprendė sujungti savo žinias, išteklius ir ateitį. Kartu jos sukūrė stabilumo, demokratijos ir tvaraus vystymosi zoną, išsaugodamos kultūrinę įvairovę, toleranciją ir gerbdamos asmeninę laisvę. Europos Sąjunga išsipareigoja pasidalyti savo pasiekimais ir vertybėmis su šalimis ir tautomis už jos ribų.

2014-2020 metų Europos kaimynystės priemonės Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos bendradarbiavimo per sieną programa skatina sinergetinę Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos organizacijų partnerystę 2014-2020 m. laikotarpiu. Šios Europos Sąjungos finansuojamos programos strateginis tikslas – stiprinti santykius, ugdyti gebėjimus ir dalytis patirtimi tarp Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos žmonių bei organizacijų per kartu įgyvendinamus bendrus projektus, kuriais siekiama iš esmės gerinti gyvenimo kokybę pasienio regionuose. Programai skirtas Europos Sąjungos finansavimas sudaro 74 milijonus eurų.

Šios ugdymo programos parengimą iš dalies finansavo Europos Sąjunga. Už jos turinį atsako tik Varėnos rajono savivaldybės administracija ir jokiais aplinkybėmis negali būti laikoma, kad ji atspindi Europos Sąjungos poziciją.